

Милан С. МАГДАЛЕНИЋ*

ПОЈАМ ЛОГОСА ОД СТАРОЕГИПЋАНА, ЗАВРШНО СА ФИЛОНОМ АЛЕКСАНДРИЈСКИМ

Айсѝракиѝ: Тема рада представља појам логоса код одређених мислилаца и појединих философских праваца. Логосу су приписивана многобројна значења у оној мери, у којој је могао бити прихваћен у различитим епохама. Човек је биће заједнице, напретка и узрастања. Своје постајање доживљава у односу са другим. Обузет размишљањем о постојању нечег узвишенијег од себе осећао је непрестану глад у тражењу начина комуникације са вишим силама, приносећи жртву као чин поштовања и понизности.

Кључне речи: логос, човек, биће, мислилац, жртва.

УВОД

Од тренутка стварања људског рода, човек је имао потребу сазнања на који начин постоји као биће и потребу за спознајом света, доступном његовим чулима. Његов развој мисли о себи у ствари је развој мисли о логосу. Ову тврђу исчитавамо у Светом писму, где логосност или Божански смисао постоји као интелигибилни (натчулни-невидљиви) свет. „У почетку беше Логос (Реч), и Логос беше у Бога, и Логос беше Бог.“ (Св. Јеванђеље од Јована гл. 1, стих 1).

Бог је свог Логоса откривао постепено дан за даном, не остављајући себе не посведоченим (Дела апостолска, гл. 14, стих 16, 17). Његово непрекидно присуство у творевини кроз своје енергије даје осећај бићима да размишљају о нечему узвишеном од себе, а о нечему што је било присутно у њима (Књига пророка Јеремија гл. 20, стих 9).

Сваки мислилац у епохи свог времена, логосу су приписивали многобројна значења у оној мери у којој је могао бити прихватљив. Где је год ум људски покушавао да објасни тајну Логоса без Божије помоћи, увек је

* Мастер теолог, hadzimilan.magdalenic@gmail.com

застрањивао и упадао у јереси и заблуде. Хришћански Оци препознавали су разна јеретичка учења, која су у Христову Цркву уносила поделе и раздор. Погрешна учења су, канонима помесних и Васељенских сабора, изобличавана и анатемисана (Поповић 2007: 1-230).

СТАРОЕГИПЋАНСКИ ПОЈАМ ЛОГОСА

За већину научника који се баве развојем учења о логосу перманентна тачка је била стара грчка филозофија. Један велики период од скоро 2000. год. био је непокривен истраживачким радом а наука сиромашнија, занемаривањем тог периода.

Почетак развоја мисли о логосу назире се у трећој династији, а потпуни развој и последњу формулацију добива у четртој, о чему нам сведочи: „Споменик Мемфијске Теологије“. Појам је у доступном извору митолошке природе али врло корисан и битан податак у праћењу појма логоса кроз историју човечанства (Глумац 1967: 1-63). Писани извор нам открива како је египатско учење о боговима. Бог се открива: „језиком и мисли свог срца“. Логос се представља као стваралачка сила света и на основу чега се стварају богови, људи и све оно што има свој почетак. Само божанство Птах, сам себе је произвео и узрок постојања има у себи (Томасовић 2000: 1-7). Он је изнад свега, а његов логос доводи све из не бића у биће и даје вечни ред свему што постоји. божанство Птах помоћу „срца и језика“ ствара све богове и људе, а стварање се остварује његовим речима (логосима), у којима је његова стваралачка сила. На основу своје стваралачке моћи Птах се назива „врло Великим и Господар вечности“ (Томасовић 2000: 8-11). Учење о логосу у староегипатској митологији наводи нас на закључак да су стари Египћани разматрали проблем од животне важности: како свет постоје, човек и његов однос према том свету. Постојање везе учењу о логосима староегипћанске митологије и каснијег учења грчке филозофије остаје отворено питање, не треба га искључити или занемарити. Мишљена смо поводом питања контактне културе да не треба занемарити утицај једне на другу.

СТАРОГРЧКИ ПОЈАМ ЛОГОСА

У старогрчком језику логос има многобројна значења. Реч *logos* потиче од глаголског корена *leg* - реч, говор, који проистиче од глагола *legein*, који је у префилософској употреби имао два значења: „сабирати или скупити“ и „казати или именовати“. У Хомеровим еповима употребљиван је у следећим значењима: реч, говор, ред, истина, воља, исказ, својство, ум, разум, учење, законитост, Божији ум, основ постојања (Херш 1998: 9-21).

Протоком времена и развоја грчке филозофске мисли реч логос изражава разумевање суштине језика као мишљење и откривање истину о бићу. Стари Грци су веровали „све што је било, све што јесте и све што ће постати има свој сакривени (невидљиви) логос (говор)”. Та логосна невидљивост нису могли сви разумети и осећати. Песници су били у могућности да разумеју и познају логоса у стању свог песничког надахнућа. Дар изражавања логоса припадао је и пророчицама у аполонским пророчиштима, објављујући будуће догађаје битне за човека и свет који га окружава (Павловић 1997: 15-34).

Када је логос прихваћен као сагледавање целокупне и једино могуће спознаје и истине, реда и поретка, био је прихваћен у општу и заједничку примену али увек се преводио у новом значењу.¹

ХЕРАКЛИТОВОУЧЕЊЕ О ЛОГОСУ

Систематско проучавање појма логоса почиње са Хераклитом, који указује на поредак и умност у свету, постаје битан филозофски појам. За Хераклита супротности су услов свих ствари које изражава митским терминима. Борба је отац свих ствари, тј. из напетости између супротности проистиче стварност. Супротности се требају ујединити и комбинација тих супротности омогућавају, да би нешто могло да постоји. Хераклит наглашава искуство промене, све тече „panta rei”. Нико се не окупа два пута у истој реци. Све непрекидно протиче и пролази. Ипак борба, кретање нису потпуно прешуптени себи. Ту преовладава један елеменат ватра, али то није чиста физичка, материјална, него то је ватра која је за њега истовремено и логос. Логос чини да влада нека врста равнотеже, да ни једна супротност не победи, јер тада би све престало да постоји. Борбом управља закон равнотеже који чини да се све ствари периодично враћају у првобитну ватру, логос. Хераклит ставља нагласак на многостурку промену, борбу, протицање, супротности. Једна супстанција је сама промена, али постоји један регулаторски принцип, а то је логос. Ток промене који се у свету види на нивоу природних феномена делују у складу са принципима који ограничава и задржава јављање хаоса. Овај принцип реда Хераклит назива логосом.² Поред овог појма, логос означава говор природе и општу закономерност догађаја у свемиру.

1 У старо-грчком језику разумевање логоса је било привилегија за само мали одређени број људи. Пророци и песници тог доба поседовали су способност препознавања логоса и његово објављивање свету.

2 Научници данашњег времена верују да је Хераклит, који је живео у 6. Веку пре Христа у Ефесу, имао велики утицај на писца Јв.по Јовану, једног од дванесторице апостола, писац четвртог Јеванђеља и љубљени ученик Господа Исуса Христа. По њему је Логос, схваћен као Син Божији, друга личност Свете Троице, и односи се на Исуса Христа, а који представља Оваплоћење Божијег Логоса. Ову констатацију ишчитавамо из ново-заветног списа (Јн.1.1-17)

Он је еминентан свему постојећем, све присутан, општи и заједнички. Та све присутност логоса и све што се дешава у свету као целина чини једност: „Ако послушате не мене него истински логос, мудро је сложити се да је све једно” (Коплстон 1988: 1-19).

АНАКСАГОРИНОУЧЕЊЕ О ЛОГОСУ

Први филозоф који је увео појам nous као и термин arhi као самостални космички принцип, као прапочетак постојећег. Из постојећег владајућег хаоса, ум (више интелигенција) обличава васељену. Тај ум није творац материје и читавог света у којем се све догађа по нужности. Та хармонија која се осликава у свету је поистовећена са логосом. Сва бића су непроменљива нити настају нити нестају, а ум се налази изнад њих у васељени и не меша се ни са чим. По Анаксагорин оно што је nous - ум у васељени, то је логос у души бића и даје им способност да регулишу мишљења. Заправо то је „мерило истине” или критеријум истине по коме се све дешава. Материја је вечна, а nous као једна представа Бога покреће кружење које се одвија у измешаној маси, тј. аосу (Ковачевић 1996: 14-38).

УЛОГА ЛОГОСА У ПЛАТОНОВОМ ОДРЕЂЕНУ ЗНАЊА

Од свих античких филозофа, Платон (427-347) се најмање бавио појмом логоса. Он је био филозоф идеја, које су по њему трајне. Идеје су права стварност из којих проистиче бивствовање ствари у свету и извор добара. Платон је истицао стваралачки карактер примарног логоса. По његовом мишљењу, из њега проистичу посебни логоси као стваралачке моћи на разним нивоима света (Коплстон 1988: 20-48): Једино у делу О дијалогу Теетет, Платон је испитивао улогу логоса у одређењу знања.

По њему постоје три дефиниције знања:

- а) знање није ништа друго него опажање;
- б) истинито веровање;
- в) истинито веровање спојено са објашњењем.

По Платону рационални део наше душе је логосни део којим промишљамо или расуђујемо о ономе што опажамо, а захваљујући различитим чулним утисцима повезујемо у јединствену и уређену целину. Код Платона учење о опажању и појам логоса као медијума игра важну улогу. Опажање предмета као целина па и оних заједничких својстава, различитих објеката није директно, већ се остварује посредством логоса душе. Опажење је сложен процес у којем учествују сва чула истовремено, а тим процесом управља мисаона делатност душе. То опажање је посредовано мишљењем и језиком.

У трећој најбитнијој дефиницији овог дијалога Платон наглашава да оно што везује веровање у нашој свести је „aitiaslogismo” – објашњење разлога. Реч logismo је фонетски блиска logosu и преводи се као промишљање и објашњење, и адекватно може објаснити повезаност неких наших веровања. У овом делу Платон даје три дефиниције логоса као тобожњег Сократовог сна и три начина побијања тог мишљења:

1. логос изражава веровање, односно манифестацију мишљења кроз глас помоћу глагола и именица. Платонов Сократ врло брзо побија ову тврдњу на основу да свако ко поседује говорну способност моћи ће да вербално изрази било које истинско мишљење. Сва истинска мишљења су вербална и исказива, а мишљење је разговор душе саме са собом. Такав протумачен логос не може послужити за разликовање случајева и истинитог мишљења сазнања;

2. логос је набрајање елемента неке ствари. По овој дефиницији знање неке ствари је истинито веровање о њој спојено са набрајањем свих њених елемената. У побијању таквог разумевања логоса, Платонов Сократ користи пример слова и слогова (пример погрешног написаног имена);

3. бити способан, навести неки знак (semeion) по којем се ушито од свега разликује. Навести дистиктивна својства једног предмета у оквиру неке класе којој припада. Пример небеских тела, сунце најсјајније од других звезда. Знање подразумева способност утврђивања тако утврђеног објашњења који важи само за ту ствар, а ни за једну другу. Платон побија и трећу дефиницију (Сократовог сна) показујући да је дефиниција недовољна уколико се тежи утврђивању разлике између истинитог веровања и знања. Знање се не може одредити као истинито веровање, поткрепљено знањем о дистиктивном облежју неког предмета јер је таква дефиниција циркуларна. По Платону знање о идејама једино непогрешиво, док је свако друго знање само истинито веровање или мишљење које мора бити поткрепљено објашњењем logismos. Платонов филозофски пут обележио је трагање за различитим врстама логоса којим се долази до знања и допринео његовом даљем развоју (Деретић 2008: 1-7).

ЛОГОС КОД АРИСТОТЕЛА

Код Аристотела нема систематског истраживања појма логоса. Дванаеста књига метафизике даје нам неке црте логологије у његовој филозофији. Бог је категорично одвојен од света и човека, није његов творац и нема додирни карактер (Шијаковић 2012: 38-53). Постоји први покретач који је вечан, нема почетак у неком тренутку и неком одређеном времену. Вечан је и свако кретање покреће. Први покретач је у времену али он није време. Он је један, недељив, немерљив, без димензије. Немогуће га је замислити одређујући му границе. Да је ограничен, не би могао да изазове бесконачно

кретање, такође ако би био безграничан, не би могао бити у дејству.³ Бића теже ка чистом деловању путем жеље. Цео универзум везан је жељом за чистим деловањем. Чисто деловање је највише добро – Бог (*actus- purus*), мисао која саму себе мисли. Планете изражава слику савршенства јер круже и хоће да имитирају Бог (циркуларни облик)⁴, савршен је јер се завршава у себи.

Аристотел је уверен у постојање Бога. Аргумент се састоји из две етапе: прво установљује постојање првог или „непокретног покретача”. Друга етапа води на доказивање да он заслужује да се назове Бог. По Аристотелу кретање је по нужности вечно, јер без кретања не би постојало ни време (што би било апсурдно), јер да нема времена не би било пре односно после. Све супстанце су подложне уништењу, то нужно захтева постојање неке вечне супстанце која гарантује наставак кретања. Он је извор свеколиког кретања а сам по себи не може бити покренут. Све материјалне ствари подложне су уништењу, сходно томе тај „вечни покретач” мора бити нематеријалан. Он производи кретање тиме што је објекат жеље и мисли свих небеских тела која га имитирају (крећу се у круг који представља савршен облик) (Купер 2004: 39-67).

За Аристотела, логика је ствар логоса. Назив логика, поред етимолошке везе садржи исту двосмисленост као и појам логос. Старогрчки назив за логику је *logike episteme* што у преводу значи знање о логосу. Логика као наука обухвата мишљење и говор којим се то мишљење исказује, објављује. За Аристотела логос је ствар мишљења, мишљење које мисли само себе. Суштина онога што је логици дато, може се схватити и као казивање истине бића, као логос биствјујећег које се може схватити. Логос као карика повезује све ствари и омогућава им повезаност и јединство, и спречава њихово распадање. Његово присуство чини хармонију и ред између ствари и бића, даје им сми-сао живота и одржава однос међусобних веза (Поповић 1951: 5-29).

ЛОГОС У СТОИЧКОЈФИЛОЗОФИЈИ

Хераклитово значење логоса разрадили су стоички филозофи Зенон, Епиктет, Хрисипа, Марко Аурелије и др. За стоике логос осим нужности и закономерности добија значење универзалног ума (*endithetos*). Логос влада и управља светом и на основу њега постоје сва бића и он је носилац постојања покрета и хармоније у свету. По стоицима логос се поистовећује са Богом, уједно је божанство и животни принцип. Поседује многобројна

3 Представа безкрајног за Грке подразумева неко несавршенство, одсуство форме бића.

4 Аристотелово (384-322) дело обухвата све области: логику, природне науке, физику, астрономију, биологију, психологију, метафизику, етику, политику, реторику и поезику. Био је свестрани мислилац чији је систем уређен и заокружен. Његово дело веома чувено у антици, у време Сеоба народа, готово нестаје, да би се преко арапских научника вратило у Европу у 12. Веку нове ере.

значања као што су: ум, дух, душа, Бог (Зевс), промисао, ватра и природа. Логос је Бог бесмртан творац, који управља свим створеним. Сав свет и живот у њему налази узрок у постојању логоса. Људски разум учествује у универзалном логосу и одржава га речју или делом (*prophorikos*), а сама људска природа представља терен и мерило за етничко разумевање и деловање.⁵

За стоичара Хрисипа логос је: она сила која чини људски говор разумним, ум логичним и целокупну природу смисленом (Коплстон 1988). По Зенону постоје два начела у свету, страдајућа материја и логос који прожима ту материју и у њој делује. Пасивно начело својствено је материји која је склона пропадању. Бог или ум поседује активно начело. Бог је свест свету који све уређује за добро човека. Он се налази унутар тог света и ако делује на сваку твар материјалну и он је сам материјалан. Логос је тај који сваком организму даје живот и закон постојања. Он је еминентан свету, јер иако ствара свет, он се образује из самог себе и сам се развија у том светском поретку. Бог (логос) и свет сачињавају једну целину, а то је свемир. Између Бога и света нема никакве разлике и они се не разликују по суштини, него по форми. У овом стоичком учењу увиђа се пантеистички поглед на свет (Коплстон 1988: 49-58). По стоицима човек је храм Божији, јер поседује ум који се налази у свемиру.⁶ Сви људи су сродници због поседовања логоса у себи, а тај логос је природни закон.

Код стоика логос добија и значење принципа целокупног морала. Њихово морално начело је било: живети по природи, што је значило живети по логосу. Стоичка филозофија по први пут доводи у блиску везу *logos* и *nomos* (закон којим се регулишу односи унутар државе). Из овог гледишта рађа се стоички космополитизам, тако да се мудри људи осећају као грађани космоса јер знају да су људски закони наставак космичког логоса (Коплстон 1988: 59-67).

Хераклитово изједначење живота и логоса нашло је места у стоичкој терминологији као *logos spermatikos* (семени логос). То је активни животни принцип који делује на пасивну материју да би се уредио свет. Створени свет је уобличена нека суштина, материја помоћу божанског логоса и постаје жив, одуховљен и логичан као што се спаја људско тело са душом. По стоицима тај свет је само кружно кретање без његовог краја, а са њим управља ум и промисао. Све то устројава логос као светски (универзални) дух-логос света (*logos tou pantos*). Стоичка филозофија је филозофија рационализма чије учење поистовећује логоса са човеком и природом. Логос није

5 Стоицизам је филозофска школа настала у трећем веку пре нове ере и трајала је пунох 500 година. Назив је потекао по месту где је први филозоф ове школе Зенон проучавао. Међу познатим стоицима се истичу: Хрисипа, Антипатер, Посидоније, Атинадора, Сенека, Марко Аурелије.

6 Ово стоичко учење утицало је на Аполинарија Лаодикијског, који је у својој христологији заступао мишљење да је Христос узео људско тело и душу, али не и ум. Уместо ума настанио се Логос. По њему не могу постојати два ума у једној личности јер је сваки ум самовластан тако да би у Христу постојале супротности.

натприродно или ипостасно биће са којим би човек могао остварити заједницу, него је матријалан, та сама материја јесте логос.

ФИЛОНОВО УЧЕЊЕ О ЛОГОСУ

Филоново учење није систематско него је расуто по списима, а потешкоћа у разумевању појма логоса отежава његово алегоријско тумачење Св. Писма. У његовом тумачењу често се сусреће пантеистичко (стоичко) и рабинско деистичко схватање логоса због чега се тешко може схватити и разумети. Три групе значења логоса су присутна:

1. значења која му приписије античка филозофија;
2. значења изведена из Св. Писма;
3. значење потекло од самог Филона.

Улога у свету логоса по Филоновом учењу, можемо поделити у четири групе:

1. логос као иманентна- безлична форма, израз Божијег ума и његов однос према свету;
2. логос као средина између Бога и човека;
3. логос као самостална личност- логос Старог завета као израз Јахвеовог односа према свету и свом Израиљу;
4. логос као универзални испушитељ света.

Бог је по Филону прост, трансцедентан, нема контакта са било чим и сам је себи довољан. У свету је присутан са својим дејствима и енергијама и користи посреднике при стварању света, и његовом одржавању и промишљању. Ти посредници се називају божанске силе и логоси (Οειοιβunameis, teioilogoι). Најближа сила Богу је идеја (Томасовић 2000: 35-42), логос и он је посредник Бога и творевине којом истовременом и управља. Филон када говори о творцу света мисли да је то дело логоса али не као самосталног творца, него у том стварању он предствља неко оруђе или орган.⁷ Под утицајем Платона и античке филозофије Филон заснива мишљење да логос не ствара свет из “ни из чега” већ уобличава вечно постојећу материју. Материја од које се ствара свет је вечна, изван овог времена. Логос је нека врста управљача, чувар читавог универзума (Пољак 2009: 1-14). Логос је носилац свих дејствујућих сила које проистичу из Бога, он је светски ум, гарант јединства супротности и различитости светског постојања, одржава хармонију света. Уједно предствља вечни закон који је у сагласности са природним, душа света, носилац моралног поретка. По Филону Бог је само један, а логос је само по допуштењу Бог, што доказује употреба члана испред именице.

7 Ово Филоново учење утицало је на Аполинарија Лаодикијског.

Његово обитавање припада месту анђела са највећом силом и улогом коју врши у име Божије (Пољак 2009: 15-21).

У неким списима логос се назива и Сином Божијим који произилази од Бога, али не на основу међусобног односа љубави, како су кападокијски оци развили, него што као први проистиче из Њега. Логос се описује као невидљив, нерођен, трансцендант и вечан. Његова нерођеност није иста као Божија, него представља карику која повезује Бога и постојаћа створења. Филон у својој логологији говори о две функције логоса:

1. логос неизречени (logos- enoiadetos);
2. логос изречиви (logos- proforikos⁸).

Неизречиви логос је идеални логос или субјективни (noitos Oeos). Други изречиви логос који делује ка свету као светска душа или сила равна анђелима. Изречиви логос открива Бога људима и чини њихово заступништво пред Богом узносећи њихове молитве (Томасовић 2000: 43-47).

Код Филона се може наћи поистовећење логоса са књигом у коју је уписано постојање свих бића. Он није статична, већ промелива појава, изгледа као личност, самостално биће, посредник Бога и света, али дубљом анализом долази се до закључка да је ипак само реч Божија, једна савршена идеја (Томасовић 2000: 48-52).

Мора се нагласити да за Филона не постоји могућност оваплоћења ипостасног логоса. Логос је биће које не може на себе да прими човечије тело. Бог по Филону не може се ипостасно сјединити са људском природом, већ безлично преко семена логоса који се налази у сваком човеку (Бунић 1976: 19-28).

Као закључак о логологији Филоновој, логос има много имена, али увек као потчињено биће у односу на Бога. Његове су функције да посредује између створеног света и Бога, одржава склад, поредак у свету, једном речју разлику доводи до јединства. У покушају да направи синтезу између грчке филозофије и старозаветне мисли Филонов логос је магловит, безличан, замршен (Бунић 1976: 29-41).

ЗАКЉУЧАК

Логос као појам је непрестано био присутан, како у древним културама и цивилизацијама, тако и у каснијим појединим философским правцима. Египћанска култура се сматра једном од најстаријих цивилизација, која датира од око 3 000 године п. н. е. Суштина њиховог учења се огледа у констатацији да се Логос представља као стваралачка сила света и на основу чега

8 По учењу Маркела Анкирског постоји унутрашњи неизречиви и спољашњи изречиви логос. Logosdiname је реч која је схватљива у свом аспекту усмерена према Богу, а logosenergeia према свету.

се стварају богови, људи и све оно што има свој почетак. Треба нагласити да је у тадашњој епохи времена постојао значајан јаз између цивилизација у погледу значења Логоса. Недовољно познавање религије и философије утицало је да се код народа формира различита свест о појму Логоса. Када говоримо о старогрчкој култури, прво у Хомеровим (8-7. век п. н. е.) еповима, можемо наићи на овај појам. Најважније карактеристике у значењу појма Логоса код Грка су: рационалност људског мишљења, рационални поредак света, ум као извор рационалне структуре света, принцип који делује на пасивну материју при стварању света и принцип целокупног морала.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Бунић 1976: Томислав Шаги Бунић, *Повјесци кришћанске лиџератууре*. Загреб.
- Глумац 1967: Душан Глумац, *Староеџипајско учење о лојосу*. Зборник филозофског факултета, књ. 1, Београд.
- Велимировић 2009: Николај Велимировић: *Нове беседе јод јором*. Евро – Невен, Београд.
- Деретић 2008: Ирина Деретић, *Улоја лојоса у Плајоновоу одређењу знања*, Архе, 5.
- Лосев, Годи 1996: Алексеј Лосев. Аза А. Тахо-Годи. *Плајон*, прев. НебојшаКовачевић, Београд.
- Коплстон 1988: Фредерик Коплстон. *Истјорија филозофије Грка и Рима*, том 1. Издавачки графички завод, Београд, 1988.
- Купер 2004: Дејвид Купер. Светска филозофија и историјски увод преод
- Нолит 2004: Логос Енциклопедија живих религија. Нолит, Београд.
- Павловић 1997: Бранко Павловић. *Филозофски речник (одредница лојос*. Плато, Београд.
- Пољак 2009: Маја Пољак. Филон Александријски, Као спона између Антикe и средњег века, *Филозофска истјраживања*, Загреб.
- Поповић 1951: Владан Поповић. *Појам Боја код Аристјојшела*, Зборник Правословно-богословског факултета, 2.
- Поповић 2007: *Васељенски сабори одабрана докуменџа*. Академија Српске Православне Цркве за уметности и конзервацију. Београд.
- Св. Атанасије Велики 2008: *Пројшв идола и очовечење Боја Лојоса*. Беседа, Нови Сад.
- Томасовић 2000: Мирко Томасовић. *Бој Лојос*. Београд – Атина.
- Херш 1998: Жана Херш. *Истјорија филозофије, филозофско чуђење*. Светови, Нови Сад.
- Шијаковић 2012: Богољуб Шијаковић. *Мий и филозофија*. Институт за теолошка истраживања, П. Б. Ф, Београд.
- Свето Писмо Старог и Новог Завета 2007: превод Св. Арјихерејског Синода Српске Православне Цркве.

Milan S. MAGDALENIĆ

THE NOTION OF LOGOS FROM THE ANCIENT EGYPTIANS,
FINALLY WITH PHILO OF ALEXANDRIA

SUMMARY

The topic of the paper is the notion of logos in certain thinkers and certain philosophical directions. Numerous meanings were ascribed to the Logos to the extent that it could be accepted in different epochs. From the moment of the creation of the human race, man has had the need to know how he exists as a being, and the need to know the world available to his senses. His development of thinking about himself is in fact the development of thinking about the logos. We read this statement in Scripture, where logosity or Divine meaning exists as an intelligible (supersensible / invisible) world.

Key words: God, Logos, man, world, being.